

תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (תכנית לניהול הבטיחות) התשע"ג-2013 - הבהרות מקצועיות בנוגע לדרישות הקשורות לסיכון הקביל

מאת יורם אלעזרי¹

במסמך זה נסביר את המהות המקצועית הטמונה בדרישות הנוגעות לסיכון הקביל בתקנות תכנית לניהול הבטיחות ונמחיש באמצעות דוגמאות כיצד נכון ליישמן.

לצורך ההסבר נזכיר את ההגדרות הרלוונטיות בתקנות כלהלן:

"גורם סיכון" (Hazard) – מקור, מצב או פעולה שעשויים להזיק ולהביא לפגיעה גופנית או בריאות לקויה או שילוב של אלה;

"הערכת סיכונים" (Risk Assessment) – קביעת ערכו הכמותי, האיכותי או רמת השפעתו המזיקה של גורם סיכון, תוך התחשבות בהלימה לאמצעי הבקרה הקיימים וקביעה האם הסיכון הוא קביל;

"ניהול סיכונים" (Risk Management) – תהליך רב-שלבי מובנה ושיטתי לזיהוי, להערכה ולבקרת סיכונים, במטרה לבטלם או לצמצמם לכדי סיכונים קבילים;

"סיכון" (Safety Risk) – שילוב של ההסתברות להתרחשות מאורע מסוכן או לחשיפה לגורם או לגורמי סיכון, ושל חומרת הפגיעה הגופנית או של הבריאות הלקויה שעלול המאורע או החשיפה לגרום;

"סיכון קביל" (Acceptable Risk) – סיכון שהוקטן עד לרמה שהוגדרה כקבילה בידי המחזיק במקום העבודה, בהתחשב בחובותיו לפי דין ובמדיניות הבטיחות של מקום העבודה;

קבילותם של סיכונים בארגון²

הקבילות של סיכון עבור ארגון תיקבע על פי הוראות החוק ועל פי מדיניות ההנהלה, וכן בהתאם לרמות הקבילות של סיכונים בארגונים בתחומי עיסוק דומים הידועים ברמת הבטיחות הגבוהה שלהם, ובהשוואה לרמות הקבילות הנהוגות בעולם. במקרה של ספק לגבי מידת הקבילות של סיכון נדרש להתייעץ עם אנשי מקצוע בעלי ידע, הבנה וניסיון בהערכת סיכונים בטיחות ובריאות לעובדים. ההחלטות לגבי הסיכונים תובאנה לידיעת העובדים.

רצוי לפעול ככל האפשר להורדת הסיכון עד לרמה הנמוכה הסבירה ביותר הניתנת להשגה³, או, לכל הפחות, להורדת הסיכון לרמה הנמוכה ביותר הניתנת ליישום⁴. כל זאת תוך הקפדה על עקרון השיפור המתמיד.

¹ הכותב כיהן בשנים 2008-2012 בתפקיד ר' מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית ומפקח העבודה הראשי במשרד הכלכלה (לשעבר התמ"ת). במסגרת תפקידו הוביל את כתיבת התקנות ואישורן.

² פסקה זו מבוססת על דברי המבוא לת"י 18001

³ עיקרון ה- ALARA (As Low As Reasonably Achievable)

⁴ עיקרון ה- ALARP (As Low As Reasonably Practicable)

בתקנות שבנדון קיימות שתי דרישות המתייחסות באופן ישיר לסיכון הקביל כלהלן:

דרישה ראשונה

5.2(2) פרק פירוט מדיניות הבטיחות והבריאות התעסוקתית של מקום העבודה, כולל לעניין יעדים, מדדים, סדרי עדיפויות, תקנים והנחיות; מדיניות הבטיחות תכלול גם את הגדרת רמת הסיכון הקביל במקום העבודה;

הסבר:

סעיף זה כולל בתוכו דרישה שהסיכון הקביל יוגדר באופן ברור באמצעות ערך כמותי אשר יפורסם במסגרת המדיניות של מקום העבודה. ערך זה מהווה את הסיכון המרבי שהמחזיק במקום העבודה מתיר להטיל על עובד.

במילים אחרות – במסגרת מדיניותו, נדרש המחזיק לקבוע את ה"קוים האדומים" שלו במקום העבודה. מדובר ברף שהמחזיק מציב ובזאת אוסר לקבל סיכון שמעבר לו. יודגש כי אין למחזיק סמכות לקבוע ערכים שהם מקלים ביחס לקבוע בחוק אלא רק מחמירים ממנו וזה כמובן נובע מהגדרתו של סיכון קביל. סעיף זה מכוון לכך שהגדרה כאמור תינתן מראש ותפורסם על מנת שכל מנהל ועובד במקום העבודה יפעל לאורה.

דוגמה:

מנהל מסוים הגדיר במקום העבודה עליו הוא אחראי, כי סיכון שחומרתו הפוטנציאלית פגיעה המחייבת אשפוז בבית חולים, וסבירותו היא מקרה אחד לשנה, הינו סיכון בלתי קביל. כתוצאה מקביעה זו, כל משימה שגלום בה סיכון ברמה כזו או גבוהה ממנה, איננה מאושרת לביצוע. מדיניות זו הובילה לכך שהמשימות ותהליכי העבודה מתוכננים באופן הכולל אופני ביצוע, אמצעים והגנות המצמצמים את חומרת הסיכונים ככל הניתן ובכל מקרה לא מעבר לרמה שהוגדרה ע"י המנהל.

דרישה שנייה

5.4(ב) לכל סיכון המפורט בפסקת משנה (א) ייקבעו אלה:
(1) בעל תפקיד במקום העבודה המוסמך לאשר את רמת הסיכון הקביל;

הסבר:

סעיף זה מתייחס לביצוע משימות שגלום בהן סיכון אולם הסיכון אינו חורג ברמתו מהסיכון שהוגדר כקביל ולכן ניתן לבצעו. אף על פי כן, לנוכח הסיכון הגלום במשימות אלה, נדרש לאשרן ע"י גורם שנקבע והוסמך לכך במקום העבודה. כך מצופה, שכל שהסיכון גבוה יותר, בעל התפקיד המוסמך לאשר את הסיכון ולהטיל על העובד את ביצוע המשימה המסוכנת, יהיה בכיר יותר ובר סמכא ליטול אחריות. בעל תפקיד זה יכול שיהיה גורם ניהולי או מקצועי. בשונה מהסעיף הדין במדיניות, בסעיף הנוכחי, קביעת בעל התפקיד יכולה להיות מראש ויכולה להיות אד-הוק הכול לפי העניין וביחס לרמת הסיכון.

הערה חשובה: מתן האישור לסיכון הקביל כאמור, מתייחסת לסיכון השיורי כלומר לסיכון שנותר אחרי הטיפול בסיכון המקורי.

דוגמה:

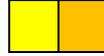
במקום עבודה מסויים משמשת טבלה 1 להערכת סיכונים⁵. בטבלה זו סימנו את הסיכונים בצבעים בהתאם לרמת הסיכון באופן הבא:

⁵ טבלה זו מבוססת על MIL-STD 882D. פרשנות לערכי החומרה והסבירות שם.

סיכון לא קביל, ביצוע העבודה לא מאושר יש לפעול מיידית להקטנת רמת הסיכון

סיכון קביל, אך ביצוע העבודה מותנה באישור של בעל תפקיד שהוסמך לאשר את הסיכון

סיכון קביל

הערה: סיכון שיש להימנע ממנו לפי החוק לא ייחשב כקביל!

במקום עבודה זה נקבע כי –

- משימות שגלומים בהן סיכונים שצבעם ירוק אינן זקוקות לאישור וניתן לבצען ללא התניות.
- משימות שגלומים בהן סיכונים שצבעם צהוב תאושרנה בידי בעלי תפקידים בעלי בכירות בדרג ביניים (לדוגמה: מנהל משמרת, מנהל מתקן, מהנדס ראשי). רצוי להתנותן בהוספת בקרות.
- משימות שגלומים בהן סיכונים שצבעם כתום תאושרנה ע"י בעלי תפקידים בדרג בכיר בלבד (לדוגמה: מנכ"ל, סמנכ"ל). סיכונים אלה לא רצויים ולכן יאושרו רק אם הדבר הכרחי באופן חד פעמי ולטווח קצר. צריכים להתנותן בהוספת בקרות.
- משימות שגלומים בהן סיכונים שצבעם אדום אינן מאושרות לביצוע. במידה והסיכון התגלה תוך כדי עבודה, יש להשבית מיידית את הפעילות ו/או המתקן.

טבלה – 1

קלה	בינונית	גבוהה	קטסטרופאלית	חומרה / סבירות
בינוני	גבוה	גבוה	גבוה	לעיתים קרובות
בינוני	חמור	גבוה	גבוה	מדי פעם
נמוך	חמור	חמור	גבוה	לעיתים רחוקות
נמוך	בינוני	חמור	חמור	נדיר
נמוך	בינוני	בינוני	בינוני	לא סביר

הערת סיכום:

ההבדל בהתייחסות לסיכון הקביל בפרק המדיניות (דרישה ראשונה) לסיכון הקביל בפרק ניהול הסיכונים (דרישה שנייה) הוא שברמת המדיניות - מדובר על קו מנחה עקרוני מטעם תופש המקום בעוד שבפרק ניהול הסיכונים מדובר על החלטות הנוגעות לגורמי סיכון ממוקדים (לדוגמה - סיכונים חשמל, מכונות, כימיה חומ"ס וכדומה), ולפיכך החלטות אלה מתקבלות ע"י בעל תפקיד ניהולי או מקצועי ("בעל הסיכון") אשר הוגדר במקום העבודה והוסמך לכך.